

הקדמה

לפני כשנתיים פנינו לאנשי חינוך ידועים בארץ ובעולם, רובם מן האקדמיה, חלקם מתחומים אחרים, במכתב זה:

הסוציולוג הנודע זיגמונד באומן אָפּיין את מצבו הנוכחי של העולם בעזרת המושג אינטרגנום (כך קראו הרומאים העתיקים למצב שבין הקיסרים – קיסר אחד מת או נרצח ולא ידוע מי יבוא אחריו): אנחנו יודעים אילו מוסדות חברתיים לא עובדים; אנחנו לא יודעים אילו מוסדות יחליפו אותם. גם מערכות חינוך בעולם שרויות במצב של אינטרגנום: הן שירתו היטב את התעשייה החרושתית ואת מדינת הלאום בשתי המאות הקודמות, אך הן אינן משרתות היטב את תעשיית הידע והמדינה הדמוקרטית בעידן של גלובליזציה במאה ה־21. ובנוגע למערכת החינוך הישראלית: היא הייתה יעילה למדי בשלב של "בניין אומה", אך היא אינה יעילה במאה ה־21.

אנשי חינוך בעלי מזג מהפכני סבורים שיש לחולל שינוי מבני, פרדיגמטי, במערכות החינוך ובמסגרות החינוך; אנשי חינוך בעלי מזג מתון סבורים שיש לחולל שינוי בתוך הפרדיגמה ולייעל את מערכות החינוך ומסגרות החינוך הקיימות.

גם במערכת החינוך הישראלית נשמעים שני הקולות הללו – המהפכני והמתון. הקול הראשון דורש "להמציא את החינוך מחדש" וליצור מערכת חינוך ומסגרות חינוך חדשות. ואכן, ישראל, יותר מכל מדינה אחרת בעולם, שופעת חזונות ומיזמים חינוכיים מהפכניים. הקול השני מבקש לשנות את

מערכת החינוך מבפנים, ואכן נעשו ונעשים במערכת החינוך שינויים רבים, המצטברים לכלל הישגים מתונים.

לפי נתוני המבחנים הלאומיים והבינלאומיים, הישגי מערכת החינוך הישראלית נמצאים בקו עלייה מתון, אך הם עדיין נמוכים מאוד והפערים הלימודיים גדולים ומאיימים על לכידותה של החברה הישראלית ועל איכות חייה. המצוינות בתחומי המתמטיקה והמדעים, שידעה משבר חריף, נמצאת בתהליך של שינוי כיוון מעודד, אולם השיפור טרם חלחל למערכת כולה.

נדמה שעמדתם של אנשי חינוך בכל הרמות והלך הרוח הציבורי מקרבים את החינוך בישראל לצומת דרכים שבו עליו להחליט – שינוי משמעותי או תחזוק הקיים. כדי לחולל שינוי משמעותי החינוך זקוק לחזון מושכל ושאפתני וליעדים בהירים ומעשיים.

לפיכך החליטה קרן טראמפ ליזום ולפרסם, בשותפות עם מכון ברנקו וייס, אסופת מאמרים שבהם אנשי חינוך, חברה, כלכלה, מדיניות ורוח יתמודדו עם השאלה: מה צריכה מערכת החינוך הישראלית לעשות כדי להימנות עם מערכות החינוך המדינתיות המובילות בעולם? או בנוסח אחר: מה צריכה מערכת החינוך הישראלית לעשות כדי לקדם באופן משמעותי ביותר יעדים של מצוינות חינוכית ושוויון חברתי? נודה לכם אם תוכלו להשיב על שאלה זו בקיצור – על פני עד עשרה עמודים בהירים ונוקבים.

השאלה שהפנינו לכותבים הניחה שלמערכת חינוך טובה יש שני מאפיינים מכוננים – מצוינות ושוויון. שני המאפיינים תומכים זה בזה, אך יש גם מתח ביניהם. מקצת הכותבים אכן התייחסו לעניין זה. כמצוין במכתב, ביקשנו מאמר תשובה קצר, "בגובה העיניים", לא מאמר אקדמי מלומד.

לאחר שעיינו במאמרים שקיבלנו החלטנו לפתוח את מעגל

המשיבים ולרופף את נוסח הפנייה. פנינו לשותפים נוספים בעשייה החינוכית – יזמים, מנהלים, מורים, מדריכים, תלמידים – ושאלנו אותם, בפשטות, מה לדעתם יש לעשות כדי לשפר באופן משמעותי את מערכת החינוך שלנו. מאחר שהגיעו אלינו עשרות מאמרים, החלטנו שבמקביל לספר נקים אתר אינטרנטי ונעלה אליו מאמרים שהספר צר מלהכיל. האתר יהיה פעיל ומזמין. כל הרוצה להציע רעיון, שעשוי לשפר באופן משמעותי את מערכת החינוך שלנו, מוזמן לשלוח את דבריו לאתר המוקם בימים אלה. אם המאמר יעמוד באמות מידה מקובלות, הוא יועלה לאתר שכתובתו edubook.brancoeweiss.org.il.

בינתיים פרצה מגפת הקורונה העולמית ועדיין לא חלפה. המגפה (שדחתה בחודשים אחרים את הוצאת הספר) רק העצימה את צומת הדרכים שאליו הגיעה מערכת החינוך שלנו – שינוי משמעותי או תחזוק הקיים. המגפה, אנו סבורים, העניקה למאמרים, שנכתבו (להוציא מאמר אחד) לפניה, תיבת תהודה.

את המאמרים בספר חילקנו לשישה שערים בהתאם לדגשים של הכותבים: חזון, תוכנית, הוראה, צדק חינוכי, חינוך ממוקד ומתוך הכיתה (מאמרי תלמידים). כצפוי, תוכני המאמרים וסגנונם מגוונים מאוד; מטרתם היא לחולל סיעור מוחות על מערכת החינוך שלנו שהגיעה לצומת ועליה להחליט לאן לפנות. אנחנו מקווים שהאסופה תסעיר מוחות נוספים ותפנה את מערכת החינוך שלנו לכיוון נכון – כיוון שיש בו יותר מצוינות ויותר שוויון.

אנחנו מודים לכל הכותבים שנרתמו למאמץ, ולכל האנשים שעמלו להביא את דבריהם באופן נהיר ונגיש: קרין תמר שפרמן מקרן טראמפ; ענת פלג, רחלי יפה ומיכל מרדכי ממכון ברנקו וייס; שמואל רוזנר, תרזה איזנברג ושרית רוזנברג מהוצאת כנרת, זמורה, דביר.

אלי הורביץ ויורם הרפז